

СПІВРОБІТНИЦТВО УКРАЇНИ З ЄВРОПЕЙСЬКИМ СОЮЗОМ

У статті розглядаються питання історії взаємин України з Європейським Союзом, шляхи інтеграції Української держави в європейські структури, перспективи набуття України членства в Європейському Союзі.

На початку незалежності України були визначені основні напрямки її зовнішньої політики, названі стратегічні партнери: Європейський Союз, США* та Російська Федерація. З цих трьох пріоритетів найбільшим є Європейський Союз. Держава взяла курс на інтеграцію в Європу, вступ до Європейського Союзу.

Для України вступ до Європейського Союзу залишається великою національною метою.

Причини прагнення України до ЄС:

- Європейський Союз – це система цінностей, на які орієнтується Україна – демократія, заможність, стабільність;
- Європейський Союз – це найбільші в світі інвестори;
- Європейський Союз – це вплив на світовий розвиток (після США).

Європейський Союз визнав Україну партнером у міжнародних відносинах після проголошення нею незалежності у 1991 р. Спеціальна декларація ЄС щодо України відзначила демократичний характер Всеукраїнського референдуму і закликала Україну підтримувати з ЄС діалог.

Головним нормативним документом, що становить основу сучасної співпраці України з ЄС, визначає її зміст та структуру, є Угода про партнерство і співробітництво, яка була підписана 14 червня 1994 р. і набула чинності 1 березня 1998 р. і знаменувала собою новий етап розвитку відносин між

* Згідно з Будапештським меморандумом 1994 р. США є гарантом безпеки та територіальної цілісності України.

Україною та ЄС. Вона була спрямована як на розвиток економічного співробітництва, політичного діалогу між Україною та ЄС, так і на підтримку зусиль України щодо розвитку демократії і верховенства права.

Україна була першою з-поміж країн колишнього Радянського Союзу, з якою ЄС підписав Угоду про партнерство і співробітництво. Такі угоди були пізніше підписані з Росією, Молдовою, іншими країнами колишнього Радянського Союзу. Разом з тим, Угода про партнерство і співробітництво між ЄС і Росією першою набрала чинності, а вже після того – Угода з Україною.

Після набуття чинності Угоди про партнерство і співробітництво Указом Президента України “Про затвердження стратегії інтеграції України до Європейського Союзу” від 11 червня 1998 року було визначено основні напрями інтеграційного процесу:

- адаптація законодавства України до законодавства ЄС, забезпечення прав людини;
- економічна інтеграція та розвиток торговельних відносин між Україною та ЄС;
- інтеграція України до ЄС у контексті загальноєвропейської безпеки;
- політична консолідація та зміцнення демократії;
- адаптація соціальної політики України до стандартів ЄС;
- культурно-освітня і науково-технічна інтеграція;
- галузева співпраця;
- співробітництво у галузі охорони довкілля.

Відносини України із загальноєвропейськими інтеграційними структурами постійно поглиблювалися. У вересні 1995 р. Україна стала повноправним членом Ради Європи. У червні 1996 р. було затверджено Стратегію інтеграції до ЄС. У липні 1996 р. Україна стала повноправним членом Центральноєвропейської ініціативи – впливової регіональної організації, що об’єднує сьогодні 17 країн. У липні 1997 р. було підписано “Хартію про особливе партнерство між Україною та Організацією Північноатлантичного

договору”, в якій країни НАТО визнавали нашу країну “невід’ємною частиною нових демократій Центрально-Східної Європи й одним із ключових факторів забезпечення стабільності в цьому регіоні та на континенті загалом”. У грудні 1999 р. було прийнято прихильну до України Спільну стратегію ЄС, яку замінив план дій Україна – Євросоюз, підписаний 21 лютого 2005 р. Термін його дії розрахований на три роки. Наступним етапом такого співробітництва мають стати підготовка угоди про вільну торгівлю та надання Україні статусу Асоційованого члена ЄС. Важливим документом у системі Україна – ЄС є Декларація Європейської Комісії „Ширша Європа – сусідство: нові рамки відносин із східними та південними сусідами” (2003 р.)

Чотири пріоритети діяльності української влади, які забезпечать ефективність руху України до ЄС:

- 1) боротьба з корупцією;
- 2) здійснення економічних реформ;
- 3) вступ України до Світової організації торгівлі (СОТ);
- 4) створення після цього зони вільної торгівлі між Україною та ЄС.

Європейська інтеграція для України:

- це шлях модернізації економіки;
- подолання технічної відсталості;
- залучення іноземних інвестицій;
- залучення новітніх технологій;
- створення нових робочих місць;
- вихід на світові ринки.

Очікувані результати від курсу України на євроінтеграцію:

- демократизація суспільства, захист прав і свобод людини та дитини;
- розбудова сучасної високотехнологічної та високоприбуткової економіки;
- публічність влади, її відповідальність за свої дії;

- введення європейських стандартів якості життя населення та його соціальної захищеності;
- можливість реально вивчати та використовувати досвід європейських країн;
- розширення можливостей стажувань та навчання в державах Європейського Союзу;
- ліквідація тіньової та кланової економіки;
- новий імпульс для розвитку регіонів.

Євросоюз стає ближчим до України завдяки колишнім радянським республікам у його складі та потужному слов'янському елементу у вигляді чотирьох споріднених з Україною за мовою, культурою та традиціями держав – Польщі, Словаччині, Чехії і Словенії. До того ж, у цих та інших нових країнах Євросоюзу віддавна мешкають сотні тисяч етнічних українців. Цим, насамперед, пояснюється популярність там української мови. За даними Європейської Комісії, українську мову знають майже 2 млн. жителів країн Європейського Союзу [1: 32].

Фактором культурної спорідненості стратегічного значення між Євросоюзом та Україною є багатоконфесійність переважно християнської України. Причому близько шести мільйонів українців є католиками східного обряду (уніатами) та римо-католиками. Щодо українського православ'я з його шанованими всіма православними світу київськими святинами та десятками мільйонів віруючих, то після вступу до Євросоюзу Румунії та Болгарії українці відчуватимуть додаткову складову своєї культурної спорідненості з населенням країн Євросоюзу.

З Україною Європейський Союз веде політику сусідства. Президент Єврокомісії Жозе Мануель Баррозу заявив: “ Я погоджуюся з тим, що майбутнє України – в Європі, але зараз порядок денний не передбачає розгляду питання щодо членства країни в Європейському Союзі”.

Він підкреслив, що європейська політика сусідства, на основі якої ЄС буде свої відносини з Україною, є дуже амбітною та передбачає демократичний

розвиток, лібералізацію економіки, політичну співпрацю, гармонізацію стандартів, пряму допомогу та багато інших програм.

Крім України, політика сусідства охоплює Алжир, Азербайджан, Білорусь, Вірменію, Єгипет, Грузію, Ізраїль, Йорданію, Ліван, Лівію, Молдову, Марокко, Сирію, Туніс та Палестинську автономію.

Європейська політика сусідства пропонує східним і південним сусідам ЄС багато переваг, які раніше пов'язувалися лише з членами в ЄС, а саме:

- доступ до внутрішнього ринку ЄС;
- участь у програмах ЄС;
- співпраця у сфері транспортних і енергетичних мереж.

Згідно з даними Державного комітету статистики України, Європейський Союз утримує найбільшу частку в загальному обсязі прямих іноземних інвестицій, які Україна отримала починаючи з 1991 р. Інвестиційні вливання суттєво збільшувались, починаючи з 2001 р. у відповідь на прискорення темпів економічного зростання України. Надходження прямих іноземних інвестицій з держав-членів ЄС станом на 1 жовтня 2006 року дорівнювали 14,8 млрд. доларів США або 74.4% від загального обсягу.

Однак за цим показником Україна не досягла рівня навіть нових держав-членів ЄС. Так, наприклад, сукупний обсяг залучених іноземних інвестицій у Польщу досяг у 2005 р. 70 млрд. доларів США [2:82-83]. Тоді як у тому ж таки 2005 р. Україна отримала рекордні для себе прямі іноземні інвестиції у розмірі 7,6 млрд. доларів США, Чеська Республіка перевищила показник у 10 млрд. доларів США. Водночас показники України є вищими від російських: у 2005 році Росія отримала у вигляді прямих іноземних інвестицій лише 1,5 млрд. доларів США, а у 2006 р. – близько 2,5 млрд. доларів США (Україна за прогнозами – близько 4 млрд. доларів США).

У свою чергу, станом на 1 липня 2006 Україна інвестувала до країн ЄС лише 61,1 млн. доларів США, що становило близько 0,01 % прямих іноземних інвестицій в економіку держав-членів ЄС.

До першої п'ятірки інвесторів України, які є членами ЄС, станом на 1 жовтня 2006 входять Німеччина (5,7 млрд. доларів США), Кіпр (2,18 млрд. доларів США), Австрія (1,65 млрд. доларів США), Велика Британія (1,5 млрд. доларів США), Нідерланди (1,36 млрд. доларів США). Основна частина прямих іноземних інвестицій з європейських країн була спрямована у харчову промисловість України, оптову торгівлю, фінансовий сектор і транспортну галузь. За наявними оцінками, продуктивність праці на підприємствах з іноземним капіталом у кілька разів вища, ніж на інших. Іноземний сектор української економіки активно впливає на її технологічне оновлення.

За обсягом залучених прямих іноземних інвестицій на душу населення Україна посідає одне з останніх місць серед країн Центральної та Східної Європи. Цей показник в Україні, за оцінками ЄБРР, на 2005 рік перевищив відмітку 340 доларів США (для порівняння: ще в кінці 1990-х він не досягав і 100 доларів США). Цей показник значно менший, ніж в нових державах-членах ЄС: Естонії, Литві, Латвії, Чехії, Польщі (у середньому – 2700 доларів США) та у Південно-Східній Європі, включаючи Балкани (в середньому – 1134 долари США) [3:66].

Значні кошти виділяє Європейський Союз на розвиток культури. Розроблена Європейська програма розвитку культури на 2007 – 2013 рр. (т. зв. “Культура – 2007”). Маючи близько 400 мільйонів євро бюджету, ця програма покликана розвивати діалог культур, мобільність європейських працівників у галузі культури, сприяти обігу інтелектуальної та мистецької продукції. 2008 рік оголошений в Європейському Союзі європейським роком міжкультурного діалогу.

Культура має об'єднати європейське суспільство. Президент Єврокомісії Хосе Мануель Баррозу наголосив: “Культура повинна відігравати стратегічну роль у політиці об'єднаної Європи. Це – надзвичайно важливий чинник успіху європейської інтеграції, в той же час культура нерозривно пов'язана з поняттям європейської ідентичності”.

Головною метою діяльності ЄС в культурній сфері має стати:

- підтримка творчості, протекціонізм і захист митців та їхніх прав;
- транснаціональне поширення культури і праць митців;
- особлива допомога юним митцям;
- полегшення доступу до участі в культурному житті для широкого загалу;
- безпосереднє визнання культури як економічного фактора соціальної інтеграції[4:68].

ЄС орієнтує на збереження та заохочення культурної різноманітності, врахування специфіки розвитку всіх країн, що приєднуються до ЄС. Нова європейська культура має ґрунтуватися на основних загальнолюдських засадах сприяння творчій діяльності й знанню [5:69]

Щороку Євросоюз визначає європейську культурну столицю. Це звання активізує культурне життя міста, сприяє насиченню його різними заходами. При цьому структури Євросоюзу надають значну фінансову допомогу для їхньої організації. На звання європейської столиці 2010 р. висунута кандидатура Києва.

Для інтеграції важлива культурна присутність України в Європі і світі. Про Україну ще мало знають. Культура і спорт прискорюють ці знання. Для багатьох на Заході Україна асоціюється з братами Кличками, з київським „Динамо”, з Андрієм Шевченком. Звеличила ім'я України перемога української співачки 15 травня 2004 р. Руслани Лижичко в фіналі одного з найпрестижніших музичних конкурсів світу – „Євробачення”. Такі успіхи піднімають позитивний імідж України, а від іміджу держави, зокрема, залежить і її привабливість для інвесторів.

У 2006 р. Європейський Союз вийшов на перше місце серед торговельних партнерів України. На долю ЄС припадає майже третина всього обсягу зовнішньої торгівлі України (32,1%). Загальний товарообіг між Україною та ЄС у січні-вересні 2006 року склав 21,1 млрд. доларів США, що на 3,4 млрд. доларів США більше, ніж у відповідному періоді минулого року.

Водночас Україна посідає лише 38-39 місце серед зовнішньоторговельних партнерів Європейського Союзу. Її питома вага становить 0,4% імпорту та 0,5% експорту Європейського Союзу.

Досвід вступу інших країн до Європейського Союзу свідчить, що ЄС має бути основним торговельним партнером країни-кандидата, набагато випереджаючи інших торговельних партнерів. Наприклад, у 1985 р., напередодні вступу Іспанії, половина її експорту й третина імпорту припадала на ЄЕС. У Португалії аналогічні показники складали 68 % по експорту й 36 % по імпорту. У 10 державах, які стали членами ЄС 1 травня 2004 р. частка ЄС в експорті становила на момент вступу в середньому 60 %, а в імпорті – 57 %. Так, в Угорщині на ЄС припадало 74,3 % експорту і 57,8 % імпорту, у Польщі – відповідно 69,2 % і 61,4 %, в Словаччині – 59,9 % і 49,8 %. У Румунії, яка стала членом ЄС 1 січня 2007 року, ці співвідношення напередодні вступу становили 67,8% експорту і 57,3% імпорту. Слід відзначити, що відповідні показники України майже на половину менші, однак мають тенденцію до зростання (з 22% частки ЄС у зовнішньоторговельному обігу України наприкінці 2002 р. до більш ніж 32% наприкінці 2006 р.).

Рух України до Європи визначає насамперед сталий економічний розвиток, економічне зростання. Економіка України поступово виходить з кризи, в якій перебувала в 90-х роках ХХ ст. Україна здійснює заходи щодо сталого економічного зростання та забезпечення ефективного і прозорого розподілу його результатів. Протягом 2007-2010 років зростання реального валового внутрішнього продукту прогнозується близько 7 % в середньому за рік.

Для інтеграції важлива культурна присутність України в Європі і світі. Про Україну ще мало знають. Культура і спорт прискорюють ці знання. Для багатьох на Заході Україна асоціюється з братами Кличками, з київським „Динамо”, з Андрієм Шевченком. Звеличила ім'я України перемога української співачки 15 травня 2004 р. Руслани Лисичко в фіналі одного з найпрестижніших музичних конкурсів світу – „Євробачення”. Такі успіхи піднімають позитивний імідж України.

Європейський Союз підтвердив ринковий характер економіки України. Таке рішення набуло чинності 30 грудня 2005 р. Відтоді було автоматично припинено всі антидемпінгові розслідування проти України в Європі. США скасували поправку Джексона Веніка і в лютому 2006 р. також визнали ринковий статус української економіки. Це сприятиме поживанню зовнішньоекономічної діяльності українських компаній на території США. Негативно впливає на розвиток відносин з Європейським Союзом те, що Україні не вдалося стати членом Світової організації торгівлі.

Намічено головні пріоритети економічної політики України:

- забезпечення динамічного економічного зростання переважно за рахунок науково-технологічних чинників та підвищення продуктивності факторів виробництва;
- утримання макроекономічної рівноваги (інфляція, зайнятість, обмінний курс гривні, відсоткова ставка національного банку, дефіцит держбюджету та ін.);
- здійснення широкомасштабної структурної реформи галузевого і територіального спрямування, реструктуризація інституціональної системи, реформування адміністративно-територіального устрою;
- збалансований розвиток соціальної сфери, доведення її рівня до параметрів країн Центральної та Східної Європи;
- упровадження нової парадигми зовнішньоекономічних зв'язків країни, що передбачає прагматизм інтеграційних процесів та здійснення цивілізованої експансії на ринках третіх країн.

Планується розпочати процес проведення структурних реформ:

- проведення податкової реформи, яка передбачає зниження податкового тиску на економіку;
- підвищення ефективності використання природних ресурсів, енергоносіїв, впровадження енергозберігаючих технологій;
- створення необхідної нормативно-правової бази повноцінного ринку землі;

- реформування житлово-комунальної сфери;
- створення ринкових умов функціонування вугільної промисловості;
- запровадження принципів науково-технічного та інноваційного розвитку.

Тільки таким чином можна змінити сировинний вектор розвитку економічних процесів, утвердити Україну як високотехнологічну державу. Наявний інтелектуальний та науково-технічний потенціал дає підстави на це розраховувати.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ:

1. Науковий світ, 2005, № 1, с. 32.
2. Носова О. Іноземний капітал у перехідній економіці країн СНД. Економіка України, 2005, № 10, с. 82-83.
3. Критерії членства в СОТ, ЄС та НАТО. Інтеграційні перспективи України. Аналітичне дослідження. К., 2007, с.66.
4. Дзоз Віталіна. Гуманітарна політика держави , як відповідь на проблеми суспільного розвитку. Вища освіта України, 2005, № 3, с. 68.
5. Там само, с. 69.

Кордон Н.В. Сотрудничество Украины с Европейским Союзом.

В статье рассматриваются вопросы истории взаимоотношений Украины с Европейским Союзом, пути интеграции Украинского государства в европейские структуры, перспективы Украины стать членом Европейского Союза.

Kordon M.V. The Cooperation of Ukraine with European Union.

The article deals with the questions of Ukraine and European Union relations, the ways of Ukrainian state integration into the European structures, the perspectives of EU membership acquisition for Ukraine.